

BRITANSKO-AMERIČKE TEHNIKE ISPITIVANJA ZAROBLJENIH NJEMAČKIH PODMORNIČARA U DRUGOM SVJETSKOM RATU

Robert Derenčin*

UDK: 355.257.7(410:73)
341.322.5-054.65(410:73)
359.11:623.827-054.65(410:73)

Stručni rad

Primljeno: 10.VI.2009.

Prihvaćeno: 25.XI.2009.

Sažetak:

Britanska i američka mornarička obavještajna služba stvorile su u Drugom svjetskom ratu učinkovit način ispitivanja zarobljenih njemačkih podmorničara. Članak opisuje, korak po korak, način na koji su Britanci i Amerikanci postupali sa zarobljenim njemačkim podmorničarima i tehnike ispitivanja zarobljenih njemačkih podmorničara u britanskim i američkim središtima za ispitivanje ratnih zarobljenika.

Ključne riječi: ispitivanje ratnih zarobljenika, mornarička obavještajna služba, podmorničko ratovanje, američka i britanska mornarička obavještajna služba, Drugi svjetski rat.

UVOD

Prikupljanje informacija o protivniku iznimno je važno u svakom ratu, i ne samo u ratu. Tijekom Drugoga svjetskog rata sve strane, uključujući i neutralne države, prikupljale su koliko su god mogle podatke o drugim državama i njihovim oružanim snagama. Za Britance i Amerikance od posebne je važnosti bilo prikupljanje podataka o njemačkim podmornicama, jer je uspjeh borbe protiv Njemačke, Italije i Japana ovisio prvenstveno o osiguranju pomorskih puteva na Atlantiku, Indijskom oceanu i Pacifiku. Ovaj članak pokušat će objasniti kako su saveznici prikupljali obavještajne podatke od zarobljenih njemačkih podmorničara.

Postupak Ratne mornarice (RM) SAD-a (*United States Navy, USN*) sa zarobljenim njemačkim podmorničarima bio je modeliran prema postupcima Ratne mornarice

---

* Robert Derenčin (robert.derenčin@pu.t-com.hr), uposlen je u Ministarstvu obrane Republike Hrvatske. Stajališta iznesena u radu su osobni stavovi autora i nemaju veze s institucijom u kojoj je uposlen.

(RM) Velike Britanije (*Royal Navy, RN*). Već prije ulaska Sjedinjenih Američkih Država u rat, RM SAD-a poslala je u Veliku Britaniju jednog svog obavještajnog časnika, kapetana korvete (*Lieutenant Commander, LCDR*) Ralpa Albrehta, s ciljem da prouči ispitivanje zarobljenih njemačkih podmorničara od strane britanskih mornaričkih obavještajaca. Velika Britanija je u SAD poslala jednog svog obavještajnog časnika kao časnika za vezu, poručnika bojnog broda (*Lieutenant, Royal Navy Voluntarily Reserve - R.N.V.R.*) R. W. B. Izzarda sa zadaćom da u Sjedinjenim Državama surađuje s tamošnjim mornaričkim obavještajcima i da obučni početni kadar ispitivača RM SAD-a.

Velika Britanija osnovala je "C.S.D.I.C." (*Combined Services Detailed Interrogation Center*), intervidovsko središte za ispitivanje ratnih zarobljenika. Svi vidovi britanskih oružanih snaga, kopnena vojska, mornarica i zrakoplovstvo, služili su se tim središtem. Obavještajni časnici kopnene vojske ispitivao je zarobljenog pripadnika njemačke kopnene vojske, mornarički obavještajni časnici ispitivao je zarobljenog pripadnika njemačke RM, zrakoplovni obavještajni časnici ispitivao je zarobljenog pripadnika njemačkog ratnog zrakoplovstva. To je bilo i logično, jer su ispitivači bili stručnjaci za svoja područja, te su vrlo lako mogli otkriti ukoliko bi ih pojedini ratni zarobljenik pokušao obmanuti. Za sigurnost središta za ispitivanje, kao i za brigu o ratnim zarobljenicima (ishrana, odjeća, smještaj) odgovarala je kopnena vojska.

Kad su Oružane snage SAD-a osnovala svoje središte za ispitivanje ratnih zarobljenika (*Joint Interrogation Center for the Interrogation of War Prisoners*), slijedile su britanski model i britanska iskustva.

Procedura u američkom središtu za ispitivanje ratnih zarobljenika bila je skoro identična onoj u britanskom središtu za ispitivanje, pa je čak i britanski način pisanja (format) izvješća o ispitivanju ratnih zarobljenika bio usvojen od strane RM SAD-a.

SPAŠAVANJE, ZAROBLJAVANJE I PRELIMINARNO ISPITIVANJE

U prosincu 1941. godine britanski je Admiralitet donio upute (*Treatment and handling of prisoners of war in ships effecting capture*) o postupanju prema ratnim zarobljenicima neposredno nakon njihova zarobljavanja.

Na samom početku uputa navedeno je da je primarna vrijednost ratnog zarobljenika potencijalna mogućnost korištenja istog kao izvora informacija.

Zapovjednik na terenu, najčešće se radilo o zapovjedniku broda koji je uništio njemačku podmornicu te na koji su preživjeli s podmornice ukrcani, morao je prije cijele operacije poduzeti mjere za prihvat zarobljenika. Prije svega se to odnosilo na određivanje prostorija u potpalublju gdje će zarobljenici biti držani, odabir ljudi koji će biti zaduženi kao stražari, prevoditelji itd. Odabrani za tu dužnost morali su proći prethodnu obuku.

U uputama se navodi kako njemački podmorničari mogu imati sa sobom vrijedne dokumente (s obavještajnog gledišta) te je zbog toga bilo preporučeno da njemački

podmorničari tijekom cijele operacije zarobljavanja, sve dok ne bi bili osigurani na brodu i dok im ne bi bile oduzete sve stvari, trebaju biti držani u stanju terora (u originalu „*in a state of terror*“), paljbom iz topova ili na drugi način, kako ne bi došli na pomisao da ostave stvari na podmornici ili da ih odbace tijekom spašavanja.

Iako detalj o držanju “u stanju terora” zvuči nehumano, postojao je važan razlog za to. Britancima i Amerikancima bilo je važno sve što su pronašli kod zarobljenika. Iako im je to bilo zabranjeno, njemački podmorničari su često u džepovima svojih odora držali razne zabilješke, uključujući one tehničke prirode, osobne dnevnike, pisma, vozne karte, kino-karte itd. Na prvi pogled može izgledati kako kino-karta iz, primjerice, neke luke u Norveškoj, može biti beznačajna, ali nije baš tako. Ukoliko se zna da je pojedini podmorničar bio određenog dana u kinu u određenom norveškom gradu, nije mogao poslije reći da njegova podmornica nije tog istog dana bila baš u toj luci. Upravo zbog toga britanski (i kasnije američki) ratni brodovi nisu prestajali s topničkom paljbom i bacanjem dubinskih bombi čak i kad su vidjeli da je njemačka podmornica izronila, da članovi posade napuštaju podmornicu i da ova tone (ponekad zbog šteta koje su nanijele dubinske bombe, ponekad zbog otvaranja ventila kako ne bi pala neprijatelju u ruke). Njemački podmorničari koji su se odjednom našli u moru, boreći se da se održe na površini, te pod utjecajem eksplozija granata i dubinskih bombi, nisu niti pomišljali da odbace stvari iz svojih džepova. Kad bi se našli u britanskim i američkim čamcima koji su ih došli izvući iz mora, te na palubama brodova, stvari su se odvijale prebrzo te opet nije bilo prilike za odbacivanje stvari. Nakon toga je bilo kasno, stvari su im oduzete, spremljene u omotnice i označene njihovim imenom, činom i serijskim brojem zarobljenika kod kojeg su pronađene.

Odmah nakon ukrcaja na britanski ratni brod zarobljenici su morali biti odvedeni u potpalublje te su morali biti što je moguće prije odvojeni u posebne skupine - mornari, dočasnici i časnici. Pojedine skupine držane su odvojeno sve dok i posljednje ispitivanje (na kopnu) ne bi bilo dovršeno. Zarobljeni zapovjednik podmornice morao je biti odvojen od svojih časnika. Komunikacija između pojedinih skupina nije bila dozvoljena. Skupine zarobljenika s više brodova ili podmornica morale su biti odvojene jedne od drugih, ukoliko je to bilo moguće.

Odvajanje pojedinih skupina zarobljenika bilo je od iznimne važnosti za daljnji postupak s njima, ali nije uvijek bilo moguće.

Puno toga ovisilo je o veličini broda na kojem su zarobljenici bili smješteni. Veći brodovi su mogli držati pojedine skupine i posade raznih njemačkih podmornica odvojeno, manji to nisu mogli. Također, dešavalo se da su zarobljeni zapovjednici njemačkih podmornica u trenutku kad su se nalazili na palubama brodova, a prije negoli su bili razdvojeni i odvedeni u potpalublje, iskoristili nepažnju stražara te svojim posadama održali govor o potrebi čuvanja tajni. Ukoliko je posada potopljena njemačke podmornice bila neko vrijeme u moru ili u splavima za spašavanje, prije nego su Britanci ili Amerikanci stigli do njih, zapovjednici su skoro uvijek održali govore o čuvanju tajni, ponašanju tijekom ispitivanja itd.

Isto tako, ponekad su njemački podmorničari koji su zarobljeni u Mediteranu ili u području Gibraltara, držani u bazi u Gibraltaru gdje su čekali transport za Veliku Britaniju. U Gibraltaru nikad nije bilo previše slobodnog mjesta, pogotovo ne za vrijeme Drugoga svjetskog rata, te su se članovi posada raznih njemačkih podmornica međusobno družili, izmjenjivali su informacije o pitanjima koja su im ili će im biti postavljena, smišljali su razne lažne priče itd. Sve je to otežavalo posao ispitivačima kasnije, nakon što su zarobljenici bili prebačeni u Veliku Britaniju radi detaljnog ispitivanja.

Nakon što su bili odvojeni u posebne skupine zarobljenici su morali reći svoje puno ime, čin i službeni (serijski) broj, u skladu sa Ženevskom konvencijom. Zarobljenike se nije smjelo prisiljavati da daju informacije o stanju u njihovim oružanim snagama i njihovoj zemlji.

I Velika Britanija i SAD izvješćivali su Njemačku o imenima njemačkih ratnih zarobljenika. To je uobičajen i obavezan postupak u ratu, ali u slučaju zarobljenih njemačkih podmorničara s tim se postupkom odugovlačilo sve dok ne bi prošlo očekivano vrijeme povratka podmornice u bazu. Nakon što bi zarobljenici bili pretraženi, sve stvari pronađene kod zarobljenih podmorničara morale su biti pohranjene u posebne omotnice ili vreće (za svakog pojedinog zarobljenika), te su zarobljenici dobivali priznanice za oduzete predmete. Posebno je naznačeno da priznanice moraju biti napisane i uručene zarobljenicima za sav novac, nakit i ostale vrijedne predmete koji su im oduzeti.

U uputi britanskog Admiralteta navedeno je kako je diskrecija ratnih zarobljenika često bila privremeno ograničena zbog šoka i stresa zbog zarobljavanja i zbog brige za budućnost. Zbog toga su često ratni zarobljenici bili u tim trenucima komunikativni ili željni razgovora više nego je to bilo uobičajeno. Takvo mentalno stanje zarobljenika trebalo je iskoristiti prije negoli bi se zarobljenici oporavili, ali svaka sugestija ili naznaka formalnog ispitivanja morala je biti izbjegnuta, svako neprikladno vršenje preliminarnih razgovora moglo je uništiti kasnije ispitivanje. Zbog važnosti preliminarnih ispitivanja zapovjednici brodova morali su izvršiti pažljivu selekciju osoba odabranih za dužnost prevoditelja i stražara te su isti morali proći posebnu obuku. Konverzacija koju su odabrani vršili sa zarobljenim njemačkim podmorničarima odvijala se na neformalan način, u ugodnoj atmosferi, primjerice, za vrijeme obroka, šetnje po palubi i slično. Odabrani pripadnici koji su radili sa zarobljenicima morali su tretirati zarobljenike ljubazno ali bez pretjeranog prijateljstva. Nešto topliji ton bio je dopušten prema zarobljenicima koji su izgledali spremniji pružiti informacije.

Prema zarobljenicima nije se smjela uporabiti prisila kako bi oni pružili informacije, kao što je bilo zabranjeno i intenzivno ili ustrajno ispitivanje. Grub postupak prema zarobljenicima bio je zabranjen jer su se Britanci (i Amerikanci) bojali osвете Nijemaca nad savezničkim zarobljenicima u njemačkom zarobljeništvu. Zanimljiv je detalj da su Britanci u svojim uputama o postupanju za zarobljenicima naveli kako njemački karakter tumači uljudnost kao slabost, te je svako približavanje bratimljenju ("*fraternization*") sa zarobljenim Nijemcima trebalo izbjeći.

Bilo je poznato da su njemački podmorničari prošli obuku kako da se ponašaju ukoliko budu zarobljeni te da se suzdržavaju od razgovora u prisustvu ostalih zarobljenika. Zbog toga su oni zarobljenici koji su izgledali komunikativniji od ostalih trebali biti izdvojeni, po mogućnosti u brodsku bolnicu, gdje bi sami i uz ugodan tretman mogli biti pobuđeni na davanje informacija. Ova pojedinost bit će poslije spomenuta u članku, u objašnjenju sudbine jednog zarobljenog njemačkog podmorničara.

Saveznici nisu očekivali da će preliminarno ispitivanje donijeti važne obavještajne podatke, ali su očekivali da će netom spašeni i zarobljeni njemački podmorničari reći neke opće podatke o njemačkim podmornicama, bazama itd. Također je bilo moguće doznati što zarobljenici misle o savezničkim ratnim brodovima, njihovom naoružanju i taktici. Prvenstveno se mislilo na protupodmorničku taktiku, to jest mišljenje njemačkih podmorničara o tome koja je mjera u netom završenoj borbi ratnog broda protiv njihove podmornice najviše pridonijela potapanju ili predaji podmornice. Ukoliko je neki posebno važan obavještajni podatak bio potreban, osobito ukoliko je podatak bio žurno potreban, onda je o tome zapovjednik ratnog broda na kojem su se zarobljenici nalazili bio posebno obaviješten, radiovezom, te se moglo pokušati izvući iz zarobljenika baš taj podatak, tijekom preliminarnih i kako je već objašnjeno, neformalnih razgovora.

Postojala je još jedna mogućnost dobivanja informacija od zarobljenika. Članovi posade britanskih i američkih ratnih brodova s najboljim znanjem njemačkog jezika trebali su biti korišteni kao stražari, ali nisu smjeli pokazati zarobljenicima da ih razumiju. Prilikom stražarenja nisu smjeli pokazivati bilo kakvu reakciju na ono što zarobljenici međusobno pričaju. Prisluškivanjem razgovora između zarobljenika ponekad se dolazilo do vrijednih podataka. Postojala je mogućnost da zarobljenici posjeduju znanje engleskog jezika, te je svaki međusobni razgovor stražara koji su ih čuvali bio zabranjen, posebno o vojnim temama, naoružanju, taktici itd.

RM SAD-a donijela je 19. svibnja 1942. Instrukcije za ispitivanje ratnih zarobljenika (*Prisoners of war, Instructions for interrogation of.*, 1942.). Američke instrukcije slijedile su britanske, s nekim zanimljivim objašnjenjima. Primjerice, Amerikanci su naveli da je oduzimanje privatnih stvari od zarobljenika (pisma, novac, nakit itd.) odlična prilika da se od zarobljenika dobiju njihova imena, činovi i serijski brojevi, jer je to jedina nada zarobljenicima da jednom dobiju svoje privatne stvari natrag. Naravno, zarobljenici su ionako prema Ženevskoj konvenciji bili obvezni dati te podatke.

Amerikanci su, kao i Britanci, izbjegavali vršiti formalno ispitivanje dok su zarobljenici bili još na brodu. Međutim, ukoliko je pojedini zarobljenik bio u tako teškom zdravstvenom stanju da se nije očekivalo da će preživjeti, formalno se ispitivanje moglo obaviti. Nakon što bi takav zarobljenik bio ispitan morao je biti držan odvojen od ostalih zarobljenika i nije smio razgovarati s njima. Ovo je bilo važno kako bi se izbjeglo da ostali zarobljenici doznaju kakva će im pitanja ispitivači postavljati tijekom formalnog ispitivanja.

PROCESUIRANJE RATNIH ZAROBLJENIKA

Nakon što bi zarobljeni njemački podmorničari bili iskrcani na obalu, još uvijek su bili pod nadzorom ratne mornarice. Slijedilo je njihovo procesuiranje, to jest obrada. Prije nego što bi bili predani pod nadzor kopnene vojske, svaki ratni zarobljenik morao je proći točno definirani postupak.

Svaki ratni zarobljenik dobivao je svoj (zarobljenički) serijski broj, sastavljen od kombinacije slova i brojki. Nakon toga su zarobljenici fotografirani (sprijeda i profil), te je svaki dobivao svoj osobni karton, koji je uz dvije već spomenute fotografije sadržavao i osobne podatke te otiske prstiju svih prstiju na obje ruke. Osobni karton sadržavao je i podatke o zarobljenikovom najbližem članu obitelji (ime, prezime, adresa), popis oduzetih predmeta te sve premještaje tijekom zarobljeničtva. Nakon procesuiranja mornarički ratni zarobljenici su pod mornaričkom stražom odvođeni u središta i logore pod nadzorom kopnene vojske, koja je o njima preuzimala brigu i odgovornost (u ovom slučaju to je Kopnena vojska SAD-a).

Postupak procesuiranja po dolasku zarobljenika u luku bio je iznimno važan za daljnje prikupljanje informacija. Detaljno ispitivanje zarobljenih njemačkih podmorničara u SAD-u obavljalo se u Združenom središtu za ispitivanje (*Joint Interrogation Center*) u Fort Huntu, savezna država Virginia. Središte je otvoreno u kolovozu 1942. godine i tada mu je kapacitet bio 60 zarobljenika. U travnju 1944. godine u Središtu je otvorena nova zgrada, a kapacitet joj je bio 192 zarobljenika. Već je rečeno da su u Središtu, po uzoru na britanski model, ispitivani zarobljenici iz svih vidova njemačkih oružanih snaga, kopnene vojske, ratnog zrakoplovstva i ratne mornarice. Zarobljene pripadnike kopnene vojske i ratnog zrakoplovstva ispitivali su ispitivači Kopnene vojske SAD-a, s tim da treba imati na umu da u to vrijeme američko ratno zrakoplovstvo nije postojalo kao zaseban vid već je bilo u sklopu Kopnene vojske SAD (*US Army*). Zarobljene pripadnike njemačke RM ispitivali su ispitivači iz RM SAD-a.

Uobičajeno je bilo da se u Središtu odjednom nalazi dvadeset zarobljenih njemačkih podmorničara (s raznih podmornica). Samo oko deset posto od svih zarobljenih njemačkih podmorničara bilo je određeno za detaljno ispitivanje, a ta je selekcija vršena za vrijeme njihovog procesuiranja. Odabir zarobljenika pogodnih za detaljno ispitivanje počinjao je odmah po iskrcaju. Zarobljenike bi ispitao iskusan ispitivač koji je odlučivao koji su od njih pogodni za daljnju selekciju a koji nisu. Od svakog zarobljenika zatraženo je da popuni upitnik, traženi su podaci koji su se trebali nalaziti na osobnim kartonima i koji su već navedeni u ovom poglavlju. Uz te podatke u upitniku su se nalazila i pitanja kao što su vrijeme dolaska u ratnu mornaricu, broj podmornice na kojoj je zarobljenik bio ukrcan u trenutku zarobljavanja, ime zapovjednika flotile itd. Iskusan ispitivač već je po tome mogao zaključiti je li zarobljenik pogodan za daljnju selekciju, tako da se u kratkom vremenu mogao obraditi velik broj zarobljenika.

Zarobljenici su u principu pristajali popuniti upitnik, smatrali su to uobičajenim postupkom nakon iskrcaja s broda, a zbog prethodnih kratkih ispitivanja koja su vršena na njima nisu posumnjali u važnost upitnika. Naravno, radilo se o pitanjima

na koja zarobljenici prema Ženevskoj konvenciji nisu morali davati odgovore. Morali su reći ime, prezime, čin i serijski broj, i to je sve. Detalje o vojnoj službi, članovima obitelji, adresi stanovanja, zanimanju i školovanju nisu morali reći. Zarobljenici su često popunjavali upitnik djelomično, primjerice, upisali bi svoje ime i prezime, čin, serijski broj te podatke o obitelji, adresi, bračnom statusu i vjeri, a na pitanja vojne prirode nisu odgovarali.

No, jednom kad bi na pitanja počeli odgovarati, ispitivači su mogli ocijeniti njihovu osobnost. Čak su i način i brzina pisanja odgovora bili važni za ocjenu je li pojedinik zarobljenik pogodan za daljnje ispitivanje ili nije. Zarobljenici koji bi "prošli" i tu selekciju bili su kratko ispitani, a oni čiji su odgovori zadovoljavali slani su u Središte za detaljno ispitivanje u Fort Huntu.

Nakon završene selekcije časnik koji je izvršio selekciju napisao bi (pri dnu upitnika koji su zarobljenici popunjavali) kratku bilješku o svakom zarobljeniku, koliko je zarobljenik pogodan za detaljno ispitivanje. Naposljetku bi časnik napisao preliminarno izvješće o ispitivanju ratnih zarobljenika, za svaku podmornicu zasebno. Radilo se o informacijama koje su ratni zarobljenici s pojedine podmornice dali do tog trenutka. Preliminarno izvješće radilo se zbog dva razloga: prvi je bio da se takvo izvješće odmah iskoristi za potrebe operacija, dok su informacije "svježije", a drugi, jer je preliminarno izvješće bilo od velike vrijednosti ispitivačima u Središtu za detaljno ispitivanje, kako bi tamošnji ispitivači znali voditi daljnje ispitivanje.

FORMALNO ISPITIVANJE

Detaljna ispitivanja odabranih ratnih zarobljenika obavljala su se u Združenom središtu za ispitivanje (*Joint Interrogation Center*) u Fort Huntu, savezna država Virginia, južno od Washingtona. Zarobljenici su u Središte stizali posebnim autobusima koji su onemogućavali pogled van, a unutarnji dio autobusa bio je tako pregrađen da su zarobljenici bili smješteni u odjeljke, kako bi časnici bili odvojeni od ostalih, kao i nacisti od antinacista. Po dolasku u Središte zarobljenici su odvođeni u prijamnu prostoriju, sjeli bi jedan do drugog na dugačku klupu i čekali da ih prozovu. Nakon toga bi odlazili u prvu prostoriju gdje bi ih ispitali, uzeli njihove osobne podatke, pretražili, te im dali potvrdu za oduzete predmete (nakit, novac itd.). Zarobljenik je nakon toga odlazio u svlačionicu u kojoj bi predao svu odjeću, koja bi bila spremljena u vreću označenu zarobljenikovim imenom, te je slijedilo tuširanje i zdravstveni pregled. Nakon toga je zarobljenik odlazio u novu prostoriju gdje je dobio novu odjeću, toaletni pribor i ostalo, te je pod stražom odlazio u svoju sobu. Sobe su uobičajeno bile predviđene za dva stanara i sadržavale su samo osnovno pokućstvo: dva kreveta, dvije klupe i ugrađeni stol. Prije dolaska novih zarobljenika sobe bi bile pregledane ne bi li se otkrile skrivene poruke ili bilo što nedozvoljeno. Toaleti su bili postavljeni u svakom hodniku, a zarobljenik bi nakon zahtjeva bio otpraćen do njega.

Zarobljenici su sami čistili i svoje sobe i toalete. Hrana se zatvorenicima donosila na pladnjevima u spavaonice, koji su se nakon završetka jela odmah odnosili. Postojala

su četiri prostora za vježbanje (i boravak) na otvorenom, prostori su međusobno bili odvojeni ogradom koja je onemogućavala pogled iz jednog prostora u drugi, a zarobljenici su u prostore odvođeni na takav način da se osigura njihova međusobna odvojenost. U normalnim okolnostima zarobljenik je imao pravo boravka na otvorenom najmanje jedan sat dnevno.

U međuvremenu su zarobljenikovi dokumenti, prethodna izvješća o njemu i osobne stvari (pisma i slično) bili proučavani od strane stručnjaka, te je bio određen za ispitivanje kod ispitivača za kojega se vjerovalo da će ispitivanje najbolje provesti. Zatim bi se određeni ispitivač upoznao sa svim pojedinostima o zarobljeniku te je naredio da se zarobljenik sprovede u sobu za ispitivanje. Procedura je bila sljedeća: ispitivač bi interfonom nazvao nadzornika te bi zatražio određenog zarobljenika za ispitivanje. Nadzornici bi najprije provjerili događa li se u zarobljenikovoj sobi kakav zanimljiv razgovor (sobe su naravno bile ozvučene i sve se pratilo i snimalo) i nakon toga bi provjerili slobodne sobe za ispitivanje. Potom bi ispitivača izvijestili u koju sobu sprovode zarobljenika. Ispitivač bi krenuo u tu sobu, zatvorio vrata za sobom i sjeo za stol. Stražar bi kucanjem na vrata sobe za ispitivanje javio da je zarobljenik stigao i ispitivač bi naredio zarobljeniku da uđe, a stražar bi ostao izvan sobe. Nakon toga sve je ovisilo o ispitivaču. Ponekad bi nakon uvoda ispitivač naredio zarobljeniku da sjedne ili bi zarobljenik ostao stajati ispred stola, u stavu "pozor". Sobe za ispitivanje također su bile ozvučene te je ispitivač mogao narediti nadzornicima da u svojim prostorijama, preko sustava za praćenje razgovora, snimaju cijeli razgovor ili da samo rade bilješke. Ispitivač je mogao sam raditi bilješke, no to je ovisilo o zarobljeniku. Neki od njih prestali bi govoriti čim bi ispitivači počeli pred njima bilježiti njihove odgovore.

Nakon završetka ispitivanja, ispitivač bi zvučnim ili svjetlosnim signalom javio stražaru ispred sobe da je završio ispitivanje i da zarobljenika treba odvesti u njegovu sobu. Zatim bi izvijestio nadzornike da je ispitivanje gotovo te bi se potpisao na omot zapisa sa ispitivanja. Zatim bi ispitivač dao upute nadzornicima koji su pratili razgovore u sobama da obrate pažnju na zarobljenika, njegovu reakciju odmah po dolasku u sobu i što će reći drugom zarobljeniku u sobi.

Pri pisanju izvješća o pojedinom zarobljeniku ispitivač se služio svim raspoloživim informacijama, prijašnjim izvješćima i dokumentima, informacijama dobivenima pomoću prisluškivanja razgovora u sobi, informacijama dobivenim tijekom direktnog ispitivanja zarobljenika i, kad je bilo moguće, informacijama dobivenima pomoću agenta-provokatora. Izvješće bi nakon toga bilo proslijeđeno Sekciji za procjenu i zatim bi završno izvješće (o pojedinoj podmornici ili brodu) bilo napisano i poslano dalje na uporabu u Washington.

Kapetan korvete RM SAD-a (*Lieutenant Commander, USN Reserve*) Ralph G. Albrecht poslao je 22. travnja 1942. godine iz Londona pismo kapetanu korvete J.L. Riheldafferu u Washingtonu, te ga je izvijestio o svojim dojmovima o britanskom načinu ispitivanja ratnih zarobljenika. Između ostalog, Albrecht je naveo da su dva najefikasnija načina dobivanja informacija od ratnih zarobljenika prisluškivanje njihovih međusobnih razgovora i uporaba agenata-provokatora. Najmanje učinkovita

metoda bila je direktno ispitivanje ratnih zarobljenika. Unatoč tome, direktno ispitivanje ratnih zarobljenika bilo je jedini način da se pojedinog zarobljenika navede da razmišlja o pojedinoj temi, da mu se stavi "buba u uho" te da on o tome kasnije govori u svojoj sobi. U pismu je također navedeno kako je teško dobiti agenta-provokatora, radilo se naime o ratnim zarobljenicima koji su pristali raditi za Britance te su prošli obuku za to. Britanci do trenutka pisanja pisma nisu niti pokušali od zarobljenih njemačkih časnika stvoriti agenta-provokatora. Albrecht je predložio da treba pokušati stvoriti veći broj agenata-provokatora te da ih treba koristiti sa zarobljenim časnicima, da bi od tih časnika izvukli što je moguće više informacija. Iako je bilo za očekivati da su časnici bolje pripremljeni za direktno ispitivanje i da su diskretniji, to nije moralo značiti da su bili spremniji oduprijeti se ostalim načinima prikupljanja informacija. Albrecht je bio potpuno u pravu kad je napisao da je i najfanatičniji nacist, ukoliko bude držan neko vrijeme sam (u ćeliji), spreman govoriti čak i s agentom-provokatorom, i čak ako je svjestan da agent-provokator može biti smješten s njim u ćeliju. Sve je ovisilo o agentu-provokatoru i kako on obavlja svoj posao. Albrecht je u pismu zaključio kako je potrebno stvoriti što je moguće više kvalificiranih ispitivača, da ne bi radili u žurbi kad bude na raspolaganju veći broj zarobljenika ili kad se bude očekivao dolazak novih zarobljenika, te se ne bi mogli dovoljno posvetiti svakom pojedinom zarobljeniku.

Prilikom ispitivanja ispitivači su se koristili poznavanjem psihologije. Sljedeći primjeri samo su neki od načina koji su korišteni pri ispitivanjima (*Extract from TM 30-210 Department of the Army Technical Manual "Interrogation Procedures"*). Ljudi imaju tendenciju biti razgovorljivi, osobito nakon teških iskustava. Također, ljudi imaju tendenciju biti ponizni kad su suočeni s nadmoćnim autoritetom te su skloni suradnji s osobama koje demonstriraju moć. Ljudi imaju tendenciju pridavati svojem znanju manju vrijednost kad netko drugi pokaže da već ima te informacije i skloni su odgovarati na ljubaznost i razumijevanje, posebno u teškim uvjetima.

Ispitivač je mogao pokušati uvjeriti zarobljenika da više nema svrhe odupirati se ispitivanju. Njemačka će ionako brzo izgubiti rat, informacija ionako više nema vrijednost jer se situacija već promijenila, ostali su ionako već sve rekli, zadržavanje informacija samo produžava rat i povećava broj žrtava u zarobljenikovo obitelji i među njegovim prijateljima.

Brzo postavljanje pitanja jedan je od načina vršenja ispitivanja. Ispitivač postavlja brza (rafalna) pitanja i zarobljenik zauzima obrambeni stav te je njegova sigurnost poljuljana i oslabljena. Zarobljenik počinje govoriti u samoobrani i jednom kad počne govoriti na kraju kaže više nego je želio. Ispitivač koji primjenjuje ovu metodu mora imati veliko znanje o temama koje ga zanimaju, te mora postavljati naizmjenice pitanja vojne i ne-vojne tematike. Ovaj prilaz je teško kontrolirati i zato ga treba vršiti samo vješt ispitivač.

Zarobljeniku se može prići na razne načine. Jedan je od pristupa emocionalni, kad se ispitivač zanima za osobne probleme zarobljenika što ga potakne na pričanje. Ponekad može igrati na ponos i ego, pogotovo kad se radilo o časniku, jer na pitanja zašto su se predali tako lako bez borbe, zarobljenik počne braniti svoj

položaj i nesvjesno oda informacije koje bi inače htio zatajiti. Ispitivač, osim toga, može zaigrati na nacionalni ponos, tako da komentira i napada zarobljenikovu zemlju, režim, ideale itd., što će ga potaknuti da ih brani i tako će se neopazice uvući u razgovor. Jedan je od poznatih i korisnih pristupa pri ispitivanju i "Dobar i loš policajac" i "Mi znamo sve", a osobito je zanimljiv način "Glupi ispitivač". Ispitivač se, naime, pravi glup, nevješt u vojnim i ostalim temama, a zarobljenika to potiče da mu sve potanko objasni.

Sve navedeno jasno pokazuje kako su Britanci i Amerikanci imali točno određen postupak sa ratnim zarobljenicima te kako su na taj način prikupili nevjerojatno veliku količinu vrijednih obavještajnih podataka. Najvažnije je to da se pri ispitivanjima nisu koristili fizičkim zastrašivanjima i zlostavljanjima. Naravno, boravak u Središtu za ispitivanje nije bio nimalo ugodan i jednom kad bi ispitivanje bilo gotovo i kad bi napustili Središte, sigurno je da su zarobljenici osjetili olakšanje.

STALNI SMJEŠTAJ RATNIH ZAROBLJENIKA

Nakon što bi ispitivanje u središtu za detaljno ispitivanje završilo, zarobljenici su bili upućivani u regularne logore za ratne zarobljenike. Amerikanci su poštovali Ženevsku konvenciju te su ratni zarobljenici imali sva prava i obveze koja je ona propisivala. Ratni zarobljenici zadržavali su status vojnih osoba, njihovi činovi su se poštovali, imali su pravo podnositi pritužbe itd.

Časnici su u logorima imali povlašten položaj (bolji smještaj, nisu morali raditi itd.), no unatoč odvojenom smještaju od zarobljenih dočasnika i mornara (vojnika), zadržavali su kontrolu i upravu nad njima. Neki logori bili su namijenjeni samo za držanje zarobljenih časnika, ali oni su ponekad svejedno kontrolirali svoje podređene, kao što će kasnije u ovom poglavlju biti objašnjeno. Iako su američke vojne vlasti kontrolirale stanje u logorima za ratne zarobljenike, propusti su bili neminovni. Naprosto je nemoguće potpuno kontrolirati velik broj osoba, posebno kad među njima vlada stroga vojna stega.

Memorandum (RM SAD-a) od 12. lipnja 1943. godine (*Op-16-Z Memorandum - Gestapo Agents among Prisoner of War, 1943.*) opisuje neke propuste koji su se dešavali u logorima ratnih zarobljenika. Bilo je glasina da se među članovima posada njemačkih ratnih brodova i podmornica nalaze ubačeni agenti Gestapa, ali Amerikanci nisu pronašli dokaze za to. Međutim, vjerovali su da se takvi agenti nalaze među članovima posada njemačkih trgovačkih brodova koji su pokušali probiti savezničku blokadu i stići do Njemačke. Amerikanci su zaključili da njemačka ratna mornarica nije fanatično nacistička, iako su uvidjeli da neki mlađi časnici i mornari imaju takva uvjerenja. Normalno, mlađi časnici i mornari prošli su nacističku indoktrinaciju dok oni stariji to ipak nisu. Amerikanci su vjerovali da su stariji mornarički časnici uspjeli održati mornaricu "čistom" od takvih agenata. Za razliku od toga, Amerikanci su znali da je njemačka kopnena vojska infiltrirana agentima Gestapa te da je u američkim zarobljeničkim logorima među zarobljenim pripadnicima njemačke kopnene vojske bio i izvjestan broj tih agenata.

Amerikanci su zbog svega toga unijeli neke ispravke u dotadašnjem radu, da bi izbjegli bježanje i iskazivanje revolta koji su se dešavali i da bi osigurali sigurnost informacija. Kao slabe točke dotadašnjeg rada navedeni su držanje zarobljenih pripadnika njemačke kopnene vojske i ratne mornarice (vjerojatno su mislili i na zarobljene pripadnike njemačkog ratnog zrakoplovstva), uključujući i časnike, u istom logoru. Zatim, ratni zarobljenici smjeli su pisati ratnim zarobljenicima u drugim logorima, pa su na taj način mogli planirati sabotaže ili druge oblike otpora te su ih mogli međusobno sinkronizirati.

Amerikancima je bilo poznato da su u nekim slučajevima njemački mornarički časnici provodili stegu među mornarima tako da su ih kažnjavali, a da o tome nisu izvijestili logorske vlasti, što je prema međunarodnim pravilima bilo zabranjeno. U jednom su slučaju zarobljenici (dočasnici i mornari) izvijestili svog zapovjednika u drugom logoru o stegovnim prekršajima u svom logoru, ne bi li dotični zapovjednik donio odluku (vjerojatno o kažnjavanju). U drugom slučaju su zarobljenici (dočasnici i mornari) izvijestili svog zapovjednika u drugom logoru da je jedan od njih počinio izdaju dajući američkim vlastima informacije. Na temelju tih podataka Amerikanci su zaključili da pojedini zarobljeni njemački zapovjednici nadziru svoje podređene, čak i kad su bili smješteni u različitim logorima. Bilo je preporučeno da se u logorima odijele pronacisti od antinacista, te da se u logor uvedu antinacistička literatura i propaganda, ali do trenutka pisanja memoranduma zaključeno je da nije poznato da su te mjere poduzete.

Za vjerovati je da je svaki novopridošli ratni zarobljenik, posebno onaj koji je upravo stigao s detaljnog ispitivanja, bio ispitan od strane njemačkih časnika u logoru te je morao ispričati što se dešavalo u središtu za ispitivanje, koja pitanja su mu postavljena i kako je na njih odgovarao. U slučajevima kad je nadređeni ustvrdio da je pojedini zarobljenik bio previše kooperativan prema ispitivačima, ili kad je poneki ratni zarobljenik pokazao (prema mišljenju svog nadređenog ili svojih kolega) previše suradnje s američkim vojnim vlastima u logoru, slijedila je kazna.

SUDBINA JEDNOG ZAROBLJENOG NJEMAČKOG PODMORNIČARA

Njemačka podmornica U-188 (Tip "XB", minopolagač i opskrba podmornica) potopljena je oko 14.00 sati dana 12. lipnja 1943. u napadu zrakoplova s nosača zrakoplova RM SAD "Bogue", otprilike 600 nautičkih milja jugozapadno od Azora (*Report on the Interrogation of Survivors of U-118, 1943.*). U trenutku napada, podmornica je sporo plovila na površini, očito je da je napad bio potpuno iznenađenje, jedan od zrakoplova je odmah otvorio strojničku paljbu po podmornici. Tri podmorničara bila su odmah ranjena, četvrti na mostu podmornice pomogao im je da uđu unutar podmornice te je za sobom zatvorio poklopac, nakon toga je podmornica zaronila.

Kad je podmornica bila na dubini od otprilike 35 metara eksplodirale su prve dubinske bombe, bačene sa zrakoplova, i podmornica je pretrpjela znatnu štetu,

između ostalog došlo je do prodora vode u prostoriju s dizel strojevima. Podmornica je počela tonuti krmom, upravitelj stroja uspostavio je trim (razlika između pramčanog i krmenog gaza) slanjem članova posade u pramčani dio podmornice. Nakon nekoliko minuta, kad je podmornica bila na dubini od otprilike 55 metara, još više dubinskih bombi eksplodiralo je u području krme podmornice, uzrokujući još više štete na podmornici. Oba elektromotora (neophodni za podvodnu vožnju) prestala su s radom, sustav kormilarenja, hidroplani i kormilo bili su oštećeni. Uvidjevši da zaronjena podmornica ne može nastaviti plovidbu, zapovjednik podmornice naredio je da se ispušu tankovi i tako je podmornica izronila. Pod vodom je provela oko osam minuta.

Nakon izranjanja, zapovjednik podmornice naredio je topnicima da otvore paljbu po zrakoplovima, a on sam popeo se na most podmornice. Topnici su se šokirali kad su vidjeli osam ili više zrakoplova kako kruže oko podmornice. Skoro svi topnici poginuli su od strojničke paljbe zrakoplova. Zapovjednik je bio ranjen na više mjesta, ali je ostao na mostu. Unutar podmornice došlo je do konfuzije, jedan elektromotor je planuo i jedan strojarski dočasnik je zbog toga poginuo. Nakon što je upravitelj stroja izvijestio kako ne može održati podmornicu na površini, zapovjednik je zapovijedio napuštanje podmornice. Trećina posade nije imala šansu napustiti podmornicu zbog štete koju su joj nanijeli zrakoplovi. Zapovjednik podmornice ostao je na mostu i potonuo je zajedno s podmornicom, a preživjeli su vjerovali da se nije niti pokušao spasiti.

Zapovjednik podmornice bio je kapetan korvete (*Korvettenkapitän*) Werner Czygan. Podmornica je imala posadu od 58 članova, od toga šest časnika, tri časnička kandidata i 49 dočasnika i mornara. Spašeno je bilo 17 članova posade podmornice (nijedan od njih nije bio časnik) i ukrcano na razarač RM SAD-a "Osmond Ingram". Jedan od spašenih je kasnije preminuo od rana zadobivenih pri napadu na podmornicu, organiziran je pogreb na moru, uz prisustvo jednog njegovog kolege s podmornice i uz uobičajen pomorski ceremonijal.

Zapovjednik razarača "Osmond Ingram" napisao je 19. lipnja 1943. izvješće o njemačkim zarobljenicima koji su se nalazili na brodu (*USS Osmond Ingram report on German prisoners of war, 1943.*). Prema izvješću, zarobljeni njemački podmorničari prošli su uobičajenu proceduru, ozlijeđenim podmorničarima pružena je medicinska njega. Među zarobljenim njemačkim podmorničarima nalazio se i jedan Poljak koji je 1941. godine prisilno unovačen u njemačku ratnu mornaricu i poslan u podmorničarsku službu. Bio je to razvodnik (*Matrosenobergefreiter*) Hans Wosnitzka koji je na U-118 bio kormilar. Budući da je bio u teškom zdravstvenom stanju Wosnitzka je bio operiran na američkom razaraču. Tijekom boravka na razaraču "Osmond Ingram" njemački zarobljenici nisu bili formalno ispitani, ali je Hans Wosnitzka, koji je od trenutka dolaska na brod bio odvojen od ostalih zarobljenika, pružio vrijedne informacije. Zapovjednik američkog razarača u svom je izvješću napisao da je Wosnitzka inteligentan i da dobro opaža, te da bi ukoliko bude ispitan od strane obučenog ispitivača mogao pružiti vrijedne informacije. Wosnitzka je bio uplašen i molio je da bude odvojen od ostalih zarobljenika s U-118, što mu je zapovjednik razarača i obećao. Na kraju je zapovjednik razarača "Osmond Ingram" napisao kako se nada

da će američke vlasti održati obećanje te da će Hans Wosnitzka biti držan odvojeno od ostalih zarobljenika i da će mu biti pružena pomoć.

Ostali preživjeli s U-118 nisu bili formalno ispitivani tijekom boravka na razaraču "Osmond Ingram", ali su bili nadzirani, na način koji je već objašnjen u ovom članku, te su Amerikanci na taj način došli do još nekih informacija. Prema izvješću zapovjednika razarača "Osmond Ingram", samo je Hans Wosnitzka svjesno pružio informacije, ostali zarobljenici s U-118 informacije su dali nesvjesno, u međusobnim razgovorima koji su bili nadzirani.

Zarobljeni članovi posade podmornice U-118 iskrcani su 20. lipnja 1943. godine u luci Norfolk, savezna država Virginia, te su prošli uobičajen postupak za sve zarobljenike, medicinski su pregledani i procesuirani (fotografiranje, uzimanje otisaka prstiju, popunjavanje upitnika...). Trojica zarobljenika zadržani su u mornaričkoj bolnici u Norfolku. Hans Wosnitzka (odvezen u bolnicu ambulantsnim kolima) i Werner Wilke bili su teže ozlijeđeni i operirani su još na moru, te su zaista trebali medicinsku njegu. Treći zarobljenik koji je zadržan u bolnici bio je Werner Drechsler, star 23 godine, po činu razvodnik-torpedist (*Mechanikerobergfreiter*). Prilikom napada na podmornicu bio je ranjen (od strojničke paljbe zrakoplova) u desno koljeno. Werner Drechsler imao je problema s hodanjem, ali je do bolnice prevezen autobusom, zajedno s ostalim zarobljenicima. Ostalih trinaest zarobljenih članova posade podmornice U-118 pod stražom je sprovedeno u Fort Meade, savezna država Maryland, gdje su čekali daljnji postupak, odnosno detaljno ispitivanje u Fort Huntu.

Kako je već navedeno u ovom članku, izolacija pojedinih zarobljenika u ambulancama i bolnicama, uz human postupak, pružala je mogućnosti američkim ispitivačima da od pojedinih zarobljenika izvuku što je više moguće podataka. U slučaju Hansa Wosnitzke stvari su bile jasne. Bio je teško ozlijeđen te je još na moru operiran. Cijelo je vrijeme boravka na brodu bio izoliran od ostalih zarobljenika. Kao Poljak nije volio Nijemce te je prirodno da je bio spreman pružiti informacije, što je i učinio. Werner Drechsler nije tijekom boravka na brodu pružio nikakve informacije. Na brodu mu je pružena medicinska njega, te je i nakon dolaska u Norfolk zadržan u bolnici. Mora da su američki obavještajci za vrijeme procesuiranja, dok je ispunjavao upitnik s osobnim i nekim pitanjima vojne prirode, zaključili da bi mogao biti "uporabljiv". Naravno, cijelo vrijeme boravka u bolnici u Norfolku bio je nadziran, te su tako mogli doći do još nekih podataka o njegovom karakteru.

U svakom slučaju, Werner Drechsler pristao je raditi za američke obavještajce, kao agent-provokator. Drechsler je tijekom sedam mjeseci u Središtu za ispitivanje u Fort Huntu bio zadužen da pokuša navesti ostale zarobljenike na razgovor o specifičnim vojnim temama, prema uputama ispitivača. To se dešavalo ili u sobi koju je dijelio s drugim zarobljenikom ili tijekom boravka u dvorištu, gdje bi bio u istom ograđenom prostoru s još jednim zarobljenikom. Tijekom tih sedam mjeseci Drechsler je imao dva lažna identiteta, koristio je imena Limer i Brabant, a sveukupno je "obradio" 19 njemačkih zarobljenika. Nakon što više nije bio potreban u Središtu za ispitivanje, Werner Drechsler je vraćen pod ovlast kopnene vojske. Mornarički ispitivači iz Središta za ispitivanje postavili su kao uvjet da Drechsler ne bi (nikad) trebao biti poslan u zarobljenički logor u kojem su smješteni njemački mornarički zarobljenici.

Ipak, kopnena je vojska 12. ožujka 1944. godine poslala Drechslera u veliki zarobljenički logor Papago Park u blizini Phoenixa, savezna država Arizona. U logoru je bilo smješteno mnogo zarobljenih njemačkih podmorničara. Unutar šest i pol sati od dolaska Wenera Drechslera u logor, bio je prepoznat od strane ostalih podmorničara kao izdajnik i obješen u prostoriji s tuševima. Sedam zarobljenih njemačkih podmorničara (dvojica od njih bili su u kontaktu s Drechslerom u Središtu za ispitivanje) optuženi su za ubojstvo. Sudio im je američki vojni sud te su pogubljeni vješanjem u poznatom američkom vojnom zatvoru Fort Leavenworth u saveznoj državi Kansas. Pogubljenje je obavljeno 25. kolovoza 1945. godine, kad je već Drugi svjetski rat završio. Na taj su način Amerikanci izbjegli mogućnost odmazde Nijemaca nad zarobljenim američkim vojnicima. Suđenje i pogubljenje ubojicama Wenera Drechslera bilo je čin odmazde, no pravu krivnju za ubojstvo imao je onaj časnik koji je Drechslera poslao u logor u kojem su bili zarobljeni njemački podmorničari, među kojima su oni za koje se moglo barem pretpostaviti da bi Drechslera mogli prepoznati.

ZAKLJUČAK

Nijemci su, naravno, bili svjesni opasnosti od ispitivanja svojih zarobljenih podmorničara. Admiral Dönitz je početkom 1941. godine izdao zapovijed (*Standing War Order of B.d.U. No. 502, 1941.*), instrukcije posadama podmornica o potrebi zaštite informacija. Između ostalog, u zapovijedi je navedeno kako je zabranjeno vođenje osobnih dnevnika. Zarobljeni podmorničari nisu smjeli odgovarati na pitanja, zabranjeno je bilo čak i davanje lažnih izjava u cilju obmanjivanja protivnika. Sve što su podmorničari smjeli reći jesu njihovo ime, prezime i čin. Ukoliko budu zarobljeni, podmorničari su morali pokušati u pismima "u pažljivo kamufliranom obliku" javiti svojem zapovjedništvu gdje, kada i tko ih je zarobio. Na kraju zapovijedi navedeno je da podmorničari moraju biti obaviješteni kako se u zarobljeničkim logorima i prostorima gdje se nalaze zarobljenici razgovori između njih prisluškuju pomoću prislušnih uređaja.

Sve navedeno u ovom članku pokazuje kako njemački podmorničari nisu uvijek postupali prema ovoj zapovijedi, što su Britanci i Amerikanci naveliko iskorištavali. Osobito su djelotvorno koristili poznavanje ljudske psihologije pri radu sa zarobljenim njemačkim podmorničarima. Način na koji netko popunjava upitnik može se na prvi pogled činiti nevažan, ali nije tako. Nije isto kad netko u rubriku odgovora na neko vojno pitanje upiše "ne znam" (u originalu to je bilo "*Ich weiss nicht*") ili kad jednostavno ne upiše ništa. Iskusan ispitivač odmah zna je li dotični pogodan za daljnje ispitivanje ili nije.

Britanci i Amerikanci pronašli su djelotvoran način prikupljanja informacija od ratnih zarobljenika, ostajući pritom unutar međunarodnog ratnog prava (Ženevske konvencije) što je bilo izuzetno važno. Sigurno je da boravak u središtu za ispitivanje nije bio ugodan, kao ni samo zarobljeničtvo. Međutim, mora se priznati da je

postupak Britanaca i posebno Amerikanaca prema ratnim zarobljenicima u Drugom svjetskom ratu bio puno bolji od postupaka drugih država prema ratnim zarobljenicima. Na samom kraju rata, kad su njemački vojnici naprosto znali da moraju biti "nečiji" zarobljenici, američko ili britansko zarobljeništvo bilo je najpoželjnije.

Zahvaljujući tome što je svaki korak, od trenutka zarobljavanja do završetka formalnog ispitivanja bio isplaniran i provođen, saveznički obavještajci uspjeli su prikupiti nevjerojatnu količinu korisnih informacija. Zajedno s informacijama prikupljenima na druge načine, prije svega radioizviđanjem njemačkih radiokomunikacija i "razbijanjem" šifre njemačkog stroja za šifriranje, Enigme, saveznici su imali detaljnu sliku njemačkih podmorničkih snaga, što im je pomoglo u osiguranju pomorskih puteva i naposljetku pridonijelo njihovoj pobjedi u Drugom svjetskom ratu.

LITERATURA

- "Circular No. 32, Processing Prisoners of War and Alien Enemies", War Department, Washington, 1942. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWProcessingWDCircular.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Extract from TM 30-210 Department of the Army Technical Manual "Interrogation Procedures" (Post War document)", FM 34-52, Headquarters, Department of the Army, Washington, 1987. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWInterrogationArmyTechnicalManual.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Fort Hunt File, Contacts of Werner Dreschler at Fort Hunt, 30-Jun-43 to 8-Jan-44, aliases: Limer and Brabant" («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/U-118DreschlerContacts.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Gestapo Agents among Prisoner of War, Op-16-Z Memorandum", Washington, 1943. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWInternmentGestapo.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Joint Interrogation Center for the Interrogation of War Prisoners, a post war study" («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWInterrogationCenters.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- Letter from LCDR Albrecht visiting London to LCDR Rihheldaffer concerning Code used in POW mail and other correspondence concerning POW mail, London, 1942 («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWInternmentMail.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- Letter from LCDR Albrecht to CDR Rihheldaffer, concerning impressions gained from visit to U.K. to observe POW interrogation, London, 1942. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWInterrogationAlbrechtVisit.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Memorandum from Op-16-Z CDR Rihheldaffer to Op-16-Z-P/W, Handling of Co-operative P/Ws", Washington, 1944. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWInterrogationAlbrechtVisit.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.

- uboatarchive.net/POWInterrogationCooperativePOWs.htm) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Memorandum from Lt. Marriner, R.N.V.R. O.N.I. OP-16-Z-P/W to Captain Wynne. R.N. N.I.D. 18, Handling of Prisoners of War in the U.S. - Includes a list of POW camps where U-boat POWs were interned", Washington, 1944. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWMemoPOWsInTheUS.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Memorandum from R.E. Guggenheim, 2nd Lt., CMP to Colonel Tollefson, Prisoners of War Who Have Acted as Informants for American Intelligence - with endorsements", Headquarters Army Service Forces, Office of the Provost Marshal General, Washington, 1944. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/U-118ArmyInformantMemo.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Prisoners of War, Instructions for Interrogation of", *Navy Department Bulletin*, Semimonthly, Vol. 1 No.1, Washington, 1942. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWRescueUS.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Prisoners of War, handling of P/Ws on arrival in the U.S., Op-16-F-9", Washington, 1942. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWProcessingOp-16Arrival.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Standing War Order of B.d.U. No. 502", 1941 («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/BDUOrder502.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Report on the Interrogation of Survivors of U-118", NavyDepartment Office of the Chief of Naval Operations, Washington, 1943. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/U-118INT.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Regulations Governing Prisoners of War", War Department, Washington 1934. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWWDRegulations.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "Treatment and Handling of Prisoners of War in Ships Effecting Capture", Fleet Order C.B. 3074, Royal Navy, 1941. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWRoyalNavyOrder.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.
- "USS Osmond Ingram report on German prisoners of war", At Sea, 19 July 1943. («dostupno na URL <http://www.uboatarchive.net/POWU-118OsmondIngramReport.htm>) Datum učitavanja 26. lipnja 2009.

BRITISH AND AMERICAN TECHNIQUES OF INTERROGATION OF CAPTURED GERMAN SUBMARINERS IN WW2

Robert Derenčin

Summary

British and American naval intelligence services created efficient system of interrogation of captured German submariners in WW2. The article describes, step by step, how the British and the Americans treated captured German submariners, how they interrogated them and techniques of interrogation of captured German submariners in British and American interrogation centres in WW2

Keywords: interrogation of prisoners of war, naval intelligence, submarine warfare, American naval intelligence, British naval intelligence, World War II